

Pásztor János

Ünnepeljétek az Úr előtt! Ünnepeljétek a ti ünnepeiteket! *„Celebrabitis sabbata vestra”¹*

*Az ünneplés lényege az élet igazi értékeiben Pásztor János református lelkész.
való örövendező részesezés annak jelenlétében,*

akinek mindezek az értékek köszönhetőek. Mi, keresztények az Úr, a Teremtő és Megváltó Isten előtt ünnepeljük azt, hogy nemcsak megalkotott, hanem Önmagával közösségbe kapcsolt bennünket. Napjaink szekularizált világában is maradt az „ünneplés” szónak jelentése. A vallástól és hittől elszakadt ember is ünnepel, gyakran a természetet helyettesítve be Isten helyébe². Nyilvánvaló azonban, hogy az „ünneplés” kifejezés szorosan kapcsolódik a zsidó-keresztény örökséghez, a Bibliához és a Bibliában leírt vagy bibliai hatásokra kialakult istentiszteletekhez és közösségi élethez.

Valami olyasmi történt itt is, mint sok más bibliai igazsággal és az azokhoz kapcsolódó magatartásformákkal. Pl. a Szentírás embere a reménység embere, aki Isten ígéreteire építve várja a jövőben élete kiteljesedését. A szekularizált Európában —a Felvilágosodás és az azt segítő ipari-technikai forradalom nyomán— kialakult egy, a Szentírástól elszakadt jövővárás és hozzákapcsolódó ünneplés. A rakéta felviszi az űrhajót a világűrbe, majd ott a kettő elválik egymástól, és az űrhajó a saját dinamikája szerint kering. Így fejlődik ki az európai kultúrában —Isten ígéreteitől elszakadva— egy optimista jövővárás, a korlátlan fejlődésben és haladásban való hit. Napjainkban azonban annak vagyunk tanúi, hogy ez az optimizmus szertefoszlik: a posztmodern állapotban a reménységet a reménytelenség vagy bizonytalanság váltotta fel. Mindez tükröződik a szekularizált ember ünnepeiben: pl. a Jézustól megüresített karácsony ünneplésében csak a konzumerizmus marad, mely egyre elviselhetlenebbé lesz.

Az Isten népe pedig Isten előtt ünnepel. Ez a teljes Szentírás tanúskodása. Ünnepli a Teremtő és Megváltó Istent. Sajnos egyházaink szótárában az „ünneplés” szó szegényesebb jelentéstartalmú, mint a Bibliában. Ez vonatkozik a legtöbb magyarországi felekezetre. A római katolikus egyház jobban megőrizte az „ünneplés” szót, mint mi reformátusok. Itt is történt azonban értelmi eltorzulás. Ez egyrészt abból következett, hogy az „ünneplés” latin megfelelőjét, a „celebrál” szót használták magyar szövegekben is. Másfelől abból fakadt az értelemváltozás, hogy a „celebrálás” szó alanya nem az ünneplő nép, hanem

¹ 3Móz (Lev) 23,32.

² A pártállam idején a rádiós gyermekmesékben a Jóistent a természettel helyettesítették: „A természet bundát adott a mackónak...”

a pap liturgikus tevékenysége³: X. püspök főpapi szentmisét celebrál. A református egyházban az „ünneplés” szó gyakorlatilag eltűnt. Egyik oka is, okozata is annak, hogy istentiszteleteink komorrá váltak. Nálunk is általában a lelkész szerepére utaló szavak jelentek meg az istentiszteletek eseményeivel kapcsolatban: „Megyek X. Y.-t meghallgatni!”, vagy: „Az úrvacsorát E. F. osztja.” (Azaz nem a gyülekezet ünnepli, ami az Írás szerint helyes lenne.)⁴

Ezek a példák is érzékeltetik, hogy szükség van az ünneplés bibliai értelmének újra-felfedezésére. A dolog azonban nem egyszerű, mert az ünneplés kifejezésére több bibliai szó szolgál. Figyelemreméltó, hogy a Vulgata ritkán használja a *celebrare* igét⁵. Ezek közé tartozik az alcímben idézett hely. Ez döntő fontosságú, mert a lényegét ragadja meg. Az alábbiakban annak kibontására teszünk kísérletet, hogy rámutassunk ennek jelentőségére egész egyházi életünk, és azon belül, liturgiánk számára.

1. Isten népe ünnepei az Úr ünnepei nemcsak úgy, hogy az Úr tetteinek ünneplésére szolgálnak, hanem úgy is, hogy azokat az Úr maga is megünnepli. Ez a szombat ünnepeinek eredete.⁶ A szombatnak Isten népe által való megünneplésére nézve két indokolást kapunk: (a) a teremtés ünneplése: „mert hat napon át teremté az Úr az eget és a földet, ... és mindent ..., a hetedik napon pedig megnyugovék.”⁷ (b) a szabadítás ünneplése: „... megemlékezzél róla, hogy szolgál voltál Egyiptom földjén, és kihozott ... az Úr.”⁸

Összefoglalva: a szombat az Úr tetteinek az ünnepe. Ennek folytatása és kiteljesedése a hét első napjának —vagy ahogy az ortodoxiában nevezni szokás— a nyolcadik napnak, a Feltámadás napjának ünneplése.⁹

2. A címünkben foglalt idézet azért is fontos, mert itt az eredeti szövegben a ללה gyök piél alakja fordul elő. Ennek származéka a *hallélujah* szó, mely Isten dicsőítésének a terminus technicusává és a liturgia bevett szavává lett minden nyelvben. Ez a szó az ÓT-ban 114-szer fordul elő, s a különböző fordítások különféle szavakkal adják vissza.¹⁰ Ez összefoglalja, meghatározza az ünnep értelmét. Minden ünnep belső lényege szerint a Teremtő és Megváltó Isten dicsőítése és magasztalása.

³ A latin *celebrare* szó alapjelentése szerint a tömegre vonatkozik.

⁴ A világi sajtóban az újságírók gyakran összekeverték a felekezeti terminológiákat. Jól emlékszem Horthy István temetésére, amelyet a budapesti sajtó szerint *Ravasz László püspök celebrált fényes papi segédlettel*.

⁵ A kanonikus könyvekben 48-szor, az apokrifokban 10-szer fordul elő. Érdekes módon a zsolnárokban csupán egyszer: 42(41),5. A Pentateuchosban az említett Lev 23-on kívül az Ex 12-ben hatszor, a Num 29-ben hétszer találjuk. Az Újtestamentumban is egyszer: Zsid 11,28 „ünnepelte a páskát”. A 1Móz(Gen) 50,10-ben: „gyászol”.

⁶ 1Móz (Gen) 2,2.

⁷ 2Móz (Ex) 20,11.

⁸ 5Móz (Deut) 5,15.

⁹ ἡμετέρας ἡμέρας. A görögön kívül az orosz nyelv is ezt őrizte meg. De erre mutat a *Dominica* is.

¹⁰ A Vulgata rendszerint megtartja a *halleluja* szót. A híres angol Authorized Version fordításai: praise 105, sing praise 4, celebrate 1, commend 1, boast 2 alkalommal.

3. Az ünneplés Isten ünneplése úgy is, hogy az az Ő tetteire adott válasz. Ennek két nagyon fontos eleme a hódolat és az öröm. (a) A hódolatban benne van Isten nagyságának, szentségének Isten-voltának, és —annak fényében— a magunk kicsinységének és bűnös voltának elismerése¹¹. Mondhatjuk: a bűnök elismerése és megvallása az ünnep küszöbe. Az ÓT-ban a templom bejárata előtt állott a bűnért való áldozati oltár. Szinte elállta a belépők útját: „Mielőtt belépnél, a bűnt meg kell vallani és a bűnért való áldozatot be kell mutatni.” Ennek újszövetségi megfelelője az istentiszteletet elején a bűnvallás és a Jézus kereszten bemutatott tökéletes áldozatáért való bűnbocsánat kihirdetése. (b) Az ünneplés másik elengedhetetlen eleme az öröm. Örülhetünk annak is, hogy elnyertük bűneink bocsánatát. Itt azonban még ennél is többről van szó: az Úr előtt, sőt az Úrban való örvendezésről, a Vele való közösség öröméről:

Küldd el világosságodat és igazságodat, azok vezessenek engem: vigyenek el szent hegyedre és hajlékaidba.

*Hadd menjek be Isten oltárához, vigasságos örömömnek Istenéhez, és hadd dicsérjelek Téged ... Isten, én Istenem!*¹²

Isten ünneplése örömnep. Már az ószövetségi istennépe tapasztalta az Úr jelenlétében lehetséges örömet. Az ember kiváltsága, hogy a szabadító és megváltó Istennel való közösségét örömben ünnepelje. Közben látnia kell, hogy ezt cselekedve betölti rendeltetését, és az ünnep öröme hétköznapijaiba is kizendülhet. Az angol és skót reformátusok hitvallása erről így vall:

*„Az ember fő célja, hogy Istent dicsőítse, és ebben teljes örömet találjon örökre.”*¹³

Ennek az örömmel való ünneplésnek az adja meg a lehetőségét, hogy Isten hozzánk fordulása, kinyilatkoztatása lehetővé teszi, hogy Őt istenségének teljességében —a tökéletes hatalom és a tökéletes szeretet egységében— ünnepeljük és elismerjük. Ahogyan a *Te Deum* vallja:

Téged Isten dicsérünk, Téged Úrnak ismerünk!

4. Mindennek logikus következménye, hogy *Isten ünneplése nélkül nincs teljes élet*. Ha ez hiányzik az ember életéből, akkor az mérhetetlenül megszegényedik. Az ünneplésnek életet megtartó és meggazdagító ereje van:

*„Magasztallak téged. ... Szent templomod felé hajlok ..., lelkemben erő támadt.”*¹⁴

¹¹ Sok bibliai kifejezés közül különösen erőteljes az Ézsaiás (Izajás) 6., ahol Isten dicsőségének, szentségének megmutatkozását a próféta bűnvallása követi, és ahhoz szorosan kapcsolódik.

¹² Zsolt 43(42),3–4.

¹³ *Man's chief end is to glorify God, and enjoy him for ever.* The Westminster Shorter Catechism. 1. fejelet.

¹⁴ Zsolt 138 (137),1–3.

Az Írás tanítását az Egyház történelme megerősíti. Az Istent dicsőítő, előtte hódoló, Őt ünneplő emberek erőt nyertek nemcsak és nem is elsősorban a maguk személyes életének meggazdagítására, hanem a történelem formálására, mások életének meggazdagítására. A maguk személyes meggazdagodása ennek következménye volt: abban nyert életük igazi tartalmat, hogy másokért éltek¹⁵.

5. *Az ünneplés lényegénél fogva közösségi tevékenység. Isten dicsőíteni nehéz egyedül.* A gyülekezet istentisztelete az ünneplés helye. Ahhoz hozzátartozik a sokhangúság, a kórus. Hozzátartozik az ünneplésre való hívás:

*„Jöjjetek el, örvendezzünk az Úrnak; vigadozzunk a mi szabadításunk közsiklájának!
Menjünk elébe hálaadással; vigadozzunk neki zengedezésekkel.”¹⁶*

A Zsoltárok könyve tele van Isten ünneplésére való hívással. A magánosságba és bajba jutott zsoltáros minderről így vall:

*„Könnyhullatásom volt kenyérem éjjel és nappal,
amikor ... azt mondták nekem: »Hol van a te Istened?«
Mikor ezekről emlékezem, megkeseredem lelkemben;
mert nagy csoportban vonultam ezelőtt,
és ujjongó örömmel és hálaadással vezettem őket,
az ünneplő sokaságot, az Isten házáig.”¹⁷*

A fogságban Izráel úgy érezte, nem lehet ott, Babilonban Istent dicsőíteni, mert Ő távol van:

*„Babilon folyóvizeinél, ott ültünk és sírtunk, amikor a Sionról megemlékezünk. A fűzfákra ... függesztettük hárfáinkat, mert énekszóra nógattak ott elfogóink: Énekeljete nekünk a Sion énekei közül!
Hogyan énekelnök az Úrnak énekét idegen földön?!”¹⁸*

Az Úr azonban odament népéhez a fogságba. Velük szenvedett, és az ott megszólaló Ige vigasztalta őket: *„Ímhol Istenetek!”¹⁹* A fogság nagy leckéje éppen az volt, hogy *lehetett a fogságban is ünnep, mert jelen volt közöttük az ÚR!*

¹⁵ Századunkban Krisztus egyik mártírja, Dietrich Bonhoeffer, aki ugyancsak felfedezte az ünneplés jelentőségét annak liturgiai konzekvenciáival együtt, fogalmazza meg erről börtönében: Krisztus az emberré lett Isten, aki másokért élt. Az evangéliumnak a szekularizált világban való hathatós hirdetése a másokért élés gyakorlásával lehetséges. „Das »Für-andere-da-sein« Jesu ist die Transzendenzerfahrung! ... Unser Verhältnis zu Gott ist ein neues Leben im »Dasein-für-andere«, in der Teilnahme am Sein Jesu.” Dietrich Bonhoeffer: *Widerstand und Ergebung*. Siebenstern Taschenbuch Verlag. Hamburg 1971. 191.k.

¹⁶ Zsolt 95(94),1–2.

¹⁷ Zsolt 42(41),4–5.

¹⁸ Zsolt 137(136),1–4.

¹⁹ És (Is) 40,9b. Vö. az egész fejezettel.

6. Az ünnep nemcsak Isten népe ünnepe, hanem az egész teremtettségé. Az Úr nem csupán Izráel Istene, hanem mindenek Ura és Teremtője. A hívás az egész mindenségnek szól:

„Énekelj az Úrnak te egész föld! ...

Örüljenek az egek, és örvendezzen a föld; harsogjon a tenger és minden benne való! Viduljon a mező és minden, ami rajta van; örvend akkor az erdő minden fája is, az Úrnak orcája előtt ...”²⁰

Isten népe ünnepének teljessége, az ünnepek ünnepe az Úr Szent Vacsorája, mely hálaadás, εὐχαριστία a teremtésért és a megváltásért. A kenyér és a bor, a teremtés ajándékai és —a teremtés rendje szerint— emberi kezek munkájának gyümölcse, az Egyház προσφορά-ja (odavitt ajándéka) kiábrázolja, hogy a hálaáldozatban, mely az Egyház kiváltsága és szent kötelessége, az egész teremtettség képviselőjében végzi szolgálatát, hirdetve ezzel is Krisztus Keresztjének kozmikus jelentőségét.²¹

7. Mindebből az következik, hogy az Istentől teremtett és jónak mondott anyagnak az ünnepben nagy jelentősége van. A kereszténység egész története folyamán küzdelmet folytatott a gnoszticizmus kozmológiai és antropológiai dualizmusával szemben. Ez a küzdelem nem is volt mindig teljesen sikeres. Mindazonáltal az eucharisztia „materializmusa” megóvta attól, hogy az anyagot gnosztikus módon egészen megvetés tárgyává tegye. E ténynek még két fontos vonatkozására hívjuk fel a figyelmet:

(a) Az istentiszteletnek van helye. „Szent e hely, legyenek szentek, kik e házban megjelentek” — mondja egy régi református ének²². Pedig bennünket reformátusokat megkísértett az, hogy a János 4,24-et a gnózis szerint értelmezzük, mintha Isten imádása ünneplése az emberi lélek belső ügye lenne csupán, amelyhez a helynek semmi köze. A „Lélekben” kifejezés a Szentlélekre vonatkozik, aki alászállt Jézusra, majd a tanítványokra.²³ A „szentség” biztosítéka nem a kövek, nem az épület, hanem a Szentlélek Isten. Helyre azonban szükség van, ahova Lélek kitöltetik. Így lett szent hely a templom nélküli fogolytábor

²⁰ Zsolt 96(95),1.11–12.

²¹ Vö. Kol 1,20. Az Egyházak Világtanácsa Hit és Egyházszervezet Bizottsága által 1982-ben kiadott ún. Limai Dokumentum erről így fogalmaz: „Az eucharisztia a nagy hálaadó áldozat, mely által az Egyház az egész teremtés nevében is szól. Mivel a világ, melyet Isten megbékéltetett magával, jelen van az Úrvacsorában: a kenyérben és a borban, a hívők személyében és a magukért és minden emberért elmondott imáikban. Krisztus a híveket egyesíti önmagával és belefoglalja imájukat saját közbenjáró imájába ... Ez a hála és dicséző áldozat kizárólag Krisztus által, Ővele együtt és Őbenne lehetséges.” *Baptism, Eucharist and Ministry*. World Council of Churches Faith and Order Paper No. 111. Genève 1982. 10. ford.: P. J.

²² Énekeskönyv magyar reformátusok használatára. Budapest 1995. 155. dicséret.

²³ Leslie Newbigin: *The Light Has Come. An Exposition of the Fourth Gospel*. Wm. B. Eerdmans. Grand Rapids 1982. 52.; John Marsh: *The Gospel of Saint John*. Penguin Books. Harmondsworth 1971. 218.

a Kébar folyó mellett Ezékiel idejében.²⁴ Ugyanakkor Ezékielnek is látni kellett a szent épület fontosságát.²⁵ Nem mindegy, hol tartjuk az istentiszteletet, és nem mindegy hogyan törődünk azzal.

(b) *Az ünnepnek konstitutív része az ének és a zene.* A Szentírás nagyon sokszor és nagyon hangsúlyozottan beszél az éneklésről a zeneszerszámok szerepéről Isten népe ünnepében. A Zsoltárok könyvét bezáró drágakő a 150. zsoltár — Szenczi Molnár Albert verses fordításában idézem, mely Kodály feldolgozásában lett az egész magyar kereszténység közkincsévé:

*„Dicsérjétek őt kürtben, Ékes éneklésekben;
Hegedűkben, lantokban És hangos citerákban
Az ÚRnak zengedeztetek! Sípokban, orgonákban,
És más szép muzsikákban Örvendjétek az Istennek!
Az Urat cimbalmokban És egyéb szerszámokban
Mindnyájan dicsérjétek, Az ÚR szent nevét dicsérvén!
Minden lelkes állatok, Istent magasztaljátok:
Dicsőség Istennek! Ámen!”*

Miért az éneklés? Kálvin vélekedése: „Amikor a szóval együtt jár a dallam is, akkor a szó sokkal hatalmasabb erővel be tud fúródni az emberi szív közepébe.”²⁶ Az éneklés „méltóságot és kegyességet ad a szent cselekményeknek, és a legnagyobb értéke abban van, hogy szíveinket igazi buzgóságra gyújtja, és vágyat gerjeszt az imádságra.”²⁷ Az íge által megihletett és azt továbbadó, szép, közös éneklésben kifejeződik az összetartozás, a fegyelem, a vezetőre és egymásra figyelés készsége, a gyakorlás és a részvétel öröme. A gyülekezet aktív részvételének egyik legfontosabb kifejezője. Ez válik a Szentlélek eszközévé a szó még erőteljesebbé tételére. Ezért érdemel minden jó énekkar²⁸ és szépen éneklő gyülekezet tiszteletet, és ezért szükséges, hogy az egyházi énekkarok és velük együtt az egyház imádkozzon, hogy éneklésük vigye a szívekbe az ünneplésre hívó szót, és legyen része az ünneplésnek.

A hangszerekre nézve mindaz érvényes, amit az éneklésre mondtunk. Van azonban ehhez hozzáadnivaló. A hangszer az anyagot —Isten teremtésbeli rendelése szerint— uralma alá vevő és azt formáló ember munkájának az eredménye. A kürt vagy lant, az Isten szándéka szerint formált anyag továbbra is ott van az ember kezében, hogy az ünnepet még teljesebben ünneppé tegye. A zeneszerszám a teremtés és a homo faber találkozása. Így megmutatkozik,

²⁴ Ezékiel 11,16.

²⁵ Ezékiel 40-től 44. fejezetig.

²⁶ Kálvin szavai a genfi liturgiás könyvből, in *Énekeskönyv református keresztyének számára*. Subotica 1939. 6.

²⁷ Kálvin: *Institutio religionis christianae*. III.20.32.

²⁸ A középkor végén az énekkar éneke elnyomta a gyülekezetét. Helyi zsinatok el is tiltották, hogy a nép éneklése zavarja a papság és a kórus énekét. Kurt Galling (Hrsg.): *Die Religion in der Geschichte und Gegenwart*. Band III. J. C. B. Mohr [Paul Siebeck]. Tübingen 1959. 1457.

hogy az ünneplő ember, a maga teremtett voltának teljességében²⁹ —tehát nemcsak intellektusával³⁰— áll az ÚR előtt. A zeneszerszámot használó ember valóban az egész teremtettség magasztalását hozza az ÚR elé.

„Dicsérjétek az Urat citerával; tízhúrú hárfával zengjétek néki. Énekeljétek néki új éneket lantoljatok lelkesen, harsogón. Mert az ÚR szava igaz.”³¹

(c) Az istentiszteletnek van rendje, liturgiája és rendelt ideje. Ez különösen erősen jut kifejezésre a Krónikák könyveiben. A páli tanítás ennek az ÓT-ban is megmutatkozó rendnek, a testtlétel eseménye és a Szentlélek egyházalapító tevékenysége nyomán kibontakozó egyházi életre nézve mutatja fel konzekvenciáit. Az 1Kor 10–14. fejezetek itt legfontosabbak: az egyház ünnepel, és az ünneplésnek rendje van.³²

Helyesen állapítja meg Walter Brueggemann³³, hogy Izraelben nem annyira beszéltek az ünnepről, mint inkább ünnepeltek. Az ünnepnek —elsősorban Jeruzsálemben— megvolt a maga élete, mely nem merült ki szavakban, még az énekléssel és zenével együtt sem. Benne volt ebben az egész nép a maga teljességében Istennel való közösségben. Az idő teljességében eljött Örök Fiú, a Szentháromság második személye, majd a Szentlélek megvalósította és megvalósítja az Ő valóságos jelenlétét népe között, mellyel való kapcsolata olyan szoros, hogy itt nem csupán egy népről, hanem egy Testről, Krisztus titokzatos Testéről van szó. Ezért és így Krisztusban és Krisztus által teljes az ünnep, akinek együtt az Atyával és a Szentlélekkel legyen dicsőség, amiképpen kezdetben volt és most, és örökkön örökké:

*„Mondjatok dicséretet, Keresztyének, az Úr Istennek,
Szentséges tiszteletet Adjatok ő nevének.
Örvendjétek őneki Igaz isteni buzgóságban,
Mert köztetek lakozik Az Anyaszentegyházban. ...
Téged illet, Uram, Mi tiszteletünk, háladásunk,
A mi gyülekezetünk, Ünnepet szentelésünk. ...
Dicséret és dicsőség Légyen tenéked magasságban,
Dicséret és tisztesség Az Anyaszentegyházban.”³⁴*

²⁹ Claus Westermann szép német kifejezésével: „Existenzbezogenheit auf Gott”. Ernst Jenni & Claus Westermann: *Theologisches Handwörterbuch zum Alten Testament*. Band I. Chr. Kaiser. München 1971. 496.

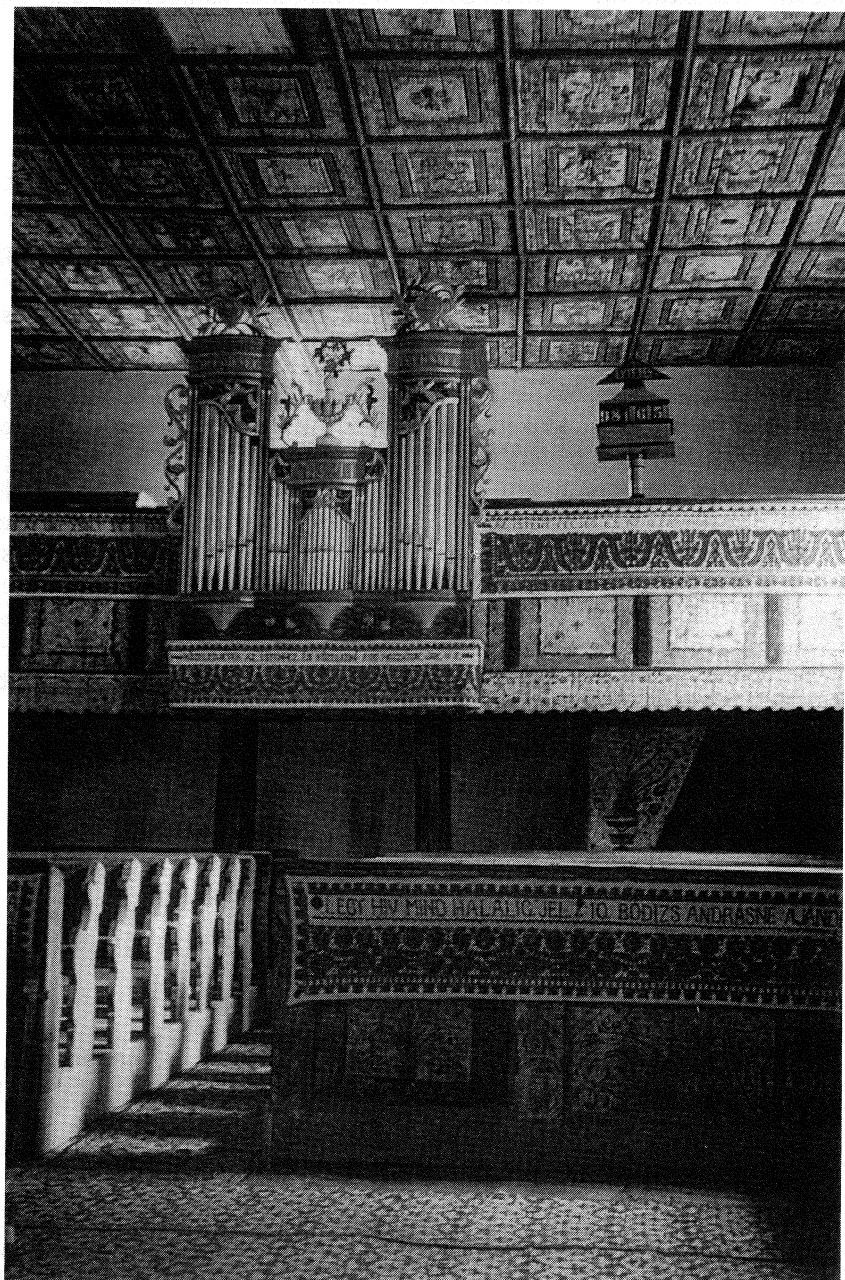
³⁰ Zürichben Bullinger idejében nem engedték a gyülekezeti éneklést, hogy el ne vonja a figyelmet a prédikációról. Ezt a viszonylag rövid ideig tartó gyakorlatot máshol nem követték.

³¹ Zsolt 33(32),3–4.

³² 1Kor 14,40.

³³ Napjaink egyik legjelentősebb ószövetséges teológusa. Az utalás helye: Walter Brueggemann: *Theology of the Old Testament Testimony, Dispute, Advocacy*. Fortress Press. Minneapolis 1997. 653. és 661.

³⁴ Ref. Énekeskönyv. 196. dicséret.

Körösfő (Izvoru Crișului), református templom, 1841.